

DOKAZIVANJE ODNOVNI POJMOVI

DOKAZIVANJE

- ▶ **DUŽNOST UTVRĐIVANJA ISTINE** - sud je dužan da TAČNO I PRAVILNO utvrdi činjenice:
 - koje su pravno relevantne za odlučivanje o zahtevu...
 - koje su sporne
 - priznate činjenice uzimaju se kao istinite, izuzev ako od njih zavisi primena prinudnih propisa
- ▶ **Šta doprinosi utvrđivanju istine?**
- ▶ **Aktivno držanje stranaka**
 - Dužnost iznošenja činjenica
 - Teret tvrdnje
 - Dužnost iznošenja činjenica u tužbi i odgovoru
 - Dužnost iznošenja činjenica na pripremnom ročištu, odn. prvom ročištu za glavnu raspravu
- ▶ **Aktivno držanje suda**
 - Dužnost da se utvrde sve činjenice
 - Dužnost da se pojasne i dopune činjenični navodi
 - Načelo neposrednosti
 - Načelo slobodne ocene dokaza

OSNOVNI POJMOVI

- ▶ **DOKAZIVANJE:** niz procesnih radnji suda i stranaka koje rezultiraju zaključkom suda o istinitosti ili neistinitosti činjeničnih tvrdnji
- ▶ **PREDLAGANJE DOKAZA**
 - Dokaze predlažu stranke, a sud ih može odrediti po službenoj dužnosti samo kada to zakon nalaže ili je potrebno ispitati činjenice važne za primenu prinudnih propisa
- ▶ **ODREĐIVANJE IZVOĐENJA DOKAZA** – određivanje dokaznih sredstava i predmeta dokazivanja:
 - Predmet dokazivanja (dokazna tema): činjenica koju treba utvrditi
 - Dokazno sredstvo: isprave, uviđaj, svedoci, veštaci, stranke

OSNOVNI POJMOVI

PREDMET DOKAZIVANJA – činjenica za koju treba utvrditi da li se dogodila u prošlosti, odnosno da li postoji u sadašnjosti, a od nje zavisi sadržina odluke o predmetu spora

IZVOĐENJE DOKAZA – upotreba dokaznog sredstva u cilju saznanja

OCENA DOKAZA – završna radnja koja se sastoji u ispitivanju da li prema dokaznim razlozima dokazivanu činjenicu treba uzeti kao postojeću.

DOKAZNI RAZLOZI – okolnosti iz kojih sud treba da zaključi o tom pitanju (rezultat celokupnog raspravljanja).

OSNOVNI POJMOVI

DOKAZNA SREDSTVA – stvari i lica pomoću kojih sud stiče saznanje o dokazivanim činjenicama (uviđaj, isprave, svedoci, veštaci, stranke)

DOKAZNA SNAGA DOKAZNOG SREDSTVA – podobnost da kod suda stvori uverenje o postojanju sporne činjenice - u nekim sistemima zakon utvrđuje podobnost dokaznih sredstava, a u našem se utvrđuje ocenom sudije, prema okolnostima slučaja

(apstraktna i konkretna dokazna snaga dokaznih sredstava).

VRSTE DOKAZA PREMA MEĐUSOBNOM ODNOSU DOKAZA I CILJU KOJI NJIME ŽELI DA SE POSTIGNE

Glavni dokaz - predlaže stranka da bi uverila sud u istinitost tvrdnje o činjenici u pogledu koje ona snosi teret dokazivanja (ovaj dokaz je uspeo ako je kod sudije stvorio uverenje da je dokazivana činjenica istinita).

Protivdokaz - njime protivna stranka nastoji da sud uveri u suprotno (uspeo je ako je osujetio ubeđenje do koga treba da dovede glavni dokaz)

Dokaz o protivnom – njime stranka obara *zakonsku pretpostavku* - ima karakter glavnog dokaza.

Dokaz *prima facie* – dokaz na prvi pogled – do saznanja o činjenici dolazi se logičkim zaključivanjem

VRSTE DOKAZA PREMA ODNOSU IZMEĐU DOKAZA I DOKAZIVANE ČINJENICE

Neposredni dokaz - dokazuje se ona činjenica za koju zakon vezuje određena pravna dejstva

Posredni dokaz (indicija)- ne dokazuje se činjenica za koju zakon vezuje određeno dejstvo, već neka druga činjenica iz koje sud zaključuje da li postoji ili ne postoji činjenica za koju zakon vezuje određena dejstva

Npr. Zakon vezuje pravno dejstvo za savesnost dužnika - savesnost dužnika ne može da se dokaže direktno već dokazivanjem nekih drugih činjenica (npr. poznanstvo sa određenim licem, poznavanje porodičnih prilika, imovinskih prilika, određena bliska veza itd.).

UPOTREBA DOKAZNOG SREDSTVA DO KOGA JE STRANKA DOŠLA NA NEDOPUŠTEN NAČIN

Da li je dopušteno izvođenje dokaza sredstvom koji je jedna stranka pribavila na nedopušten način, a druga stranka se tome protivi?

Npr. Ispravu pribavila potajno iz državine protivne stranke ili trećeg lica

- Praksa: pitanje dopuštenosti upotrebe magnetofonskog snimka pribavljenog bez pristanka lica čiji je glas snimljen.
- Krivično delo!
- Povreda prava ličnosti, zajamčena Ustavom.

Upotreba dokaznog sredstva do koga je stranka došla na nedopušten način

- Način pribavljanja dokaznog sredstva je protivpravan, a da li se može upotrebiti u parnici u cilju utvrđenja činjeničnog stanja?
- Stranka će krivično odgovarati, ali se u može upotrebiti u parnici u cilju utvrđenja činjeničnog stanja – stav sudske prakse

Dokazna snaga

Dva stepena dokazanosti:

- **Viši stepen dokazanosti** - uverenje suda da je činjenična tvrdnja povodom koje je dokazivanje izvedeno istinita
 - Nije isključena mogućnost suprotnog!
 - Dovoljan je onaj stepen uverenja kojim se **otklanja razumna sumnja!**
- **Niži stepen dokazanosti** - **obična verovatnost** - ima više argumenata za postojanje određene činjenice nego protiv
 - Kada se dokaz izvodi da bi se neka činjenica učinila verovatnom, sud nije vezan odredbama o formi koja treba da se poštuje (izviđaj)

PREDMET DOKAZIVANJA – DOKAZNA TEMA

- ▶ **Činjenica:** svaka okolnost za koju pravna norma vezuje neko dejstvo, a koja je konkretno određena u prostoru i vremenu.
- ▶ **Činjenična tvrdnja:** tvrdnja stranke o postojanju ili nepostojanju određene činjenice.

POTREBA DOKAZIVANJA

○ PRIZNATA ČINJENICA (nesporna)

- Dokazuje se samo ako od nje zavisi primena prinudnih propisa

○ STAVOVI ISKUSTVA

- stavovi opšteg životnog iskustva (npr. da je meso lako kvarljiva roba) – ne dokazuje se
- stavovi iskustva u pojedinim strukama (npr. uobičajena svojstva određene robe) – dokazuje se veštačenjem

○ OPŠTEPOZNATA ČINJENICA

- opštepoznate činjenice u užem smislu
- činjenice koje je sud saznao u vršenju sudijske funkcije i saopštio ih na raspravi strankama

Nepostojanje potrebe za dokazivanjem

○ ZAKONSKA PRETPOSTAVKA

- može biti oboriva ili neoboriva
- dokazuje se samo njen osnov (bazis) - npr. dete se smatra bračnim ako je rođeno u braku ili 300 dana po prestanku braka

○ PRIVATNO ZNANJE SUDIJE

- takvo znanje sudija može upotrebiti u svojstvu svedoka, ali tada mora biti izuzet od suđenja

○ ČINJENICE UTVRĐENE KRIVIČNOM PRESUDOM

- one koje se odnose na krivičnu odgovornost i bitna obeležja krivičnog dela za koje je lice pravnosnažno osuđeno ne mogu se osporavati

○ PRAVNE NORME

- Sadržina domaće opšte norme sadržane u opštem aktu
- Sadržina opšte norme sadržane u privatnoj ispravi (npr. opšti uslovi ugovora, pojedinačni kolektivni ugovor)
- Sadržina odredbi stranog prava (npr. postojanje formalnog reciprociteta)

KADA SE NE IZVODI DOKAZIVANJE O SPORNIM ČINJENICAMA?

- **UTVRĐIVANJE NOVČANOG IZNOSA ILI ŠTETE U SLUČAJU NESRAZMERNIH TEŠKOĆA U DOKAZIVANJU**
 - Kada je visinu iznosa nemoguće precizno utvrditi dokazima (npr. visina nematerijalne štete) ili bi to izazvalo nesrazmerne teškoće ili troškove
- **NEPOLAGANJE PREDUJMA TROŠKOVA ZA IZVOĐENJE DOKAZA**
 - sud će odustati od izvođenja dokaza ako se unapred ne položi predujam
 - o činjenici će zaključiti po slobodnoj oceni i prema pravilima o teretu dokazivanja
- **NEIZVOĐENJE DOKAZA U ODREĐENOM ROKU**
 - Sud određuje rok za izvođenje dokaza, a nakon proteka roka, rasprava se nastavlja bez izvođenja tog dokaza
- **STRUČNO ZNANJE SUDA**
 - Kada sud raspolaže stručnim znanjem potrebnim za utvrđenje određene činjenice
- **KADA JE OBRAZOVANO UVERENJE SUDA**
 - Kada sud stekne uverenje o postojanju bitne činjenice, odbiće izvođenje daljih dokaza

TERET TVRDNJE (*ONUS PROFERENDI*) I TERET DOKAZIVANJA (*ONUS PROBANDI*)

- ▶ **Teret tvrdnje i teret dokazivanja u subjektivnom sluslu**
 - Tužilac treba da iznese činjenice iz kojih proističe da je tužbeni zahtev osnovan i repliku na nove činjenice koje iznosi tuženi
 - Tuženi treba da iznese činjenice koje čine zahtev neosnovanim
 - Stranke treba da predlože dokaze za činjenice na kojima zasnivaju svoje zahteve ili kojima osporavaju zahtev protivnika
- ▶ **Teret dokazivanja u objektivnom smislu**
 - Primenjuje se kad sud ocenom izvedenih dokaza ne može izvesti zaključak o postojanju sporne činjenice
 - Pravilo o teretu dokazivanja daje odgovor na pitanje koja stranka snosi rizik nedokazanosti – na čiju štetu će sud presuditi u takvom slučaju
 - Po pravilu, teret dokazivanja je na onoj stranci na kojoj je i teret tvrdnje (svako dokazuje činjenice koje mu idu u prilog)

PRAVILA O TERETU DOKAZIVANJA U SUBJEKTIVNOM SMISLU

Opšta teorijska pravila o podeli tereta dokazivanja

- Ko šta tvrdi, to treba da dokaže – teret dokazivanja leži na onome ko nešto tvrdi, a ne na onome ko poriče
- Ako tuženi ističe prigovor, na njemu leži teret dokazivanja za činjenice na kojima zasniva prigovor, kao da je tužilac
- Ukoliko tužilac ne dokaže istinitost svog tvrdjenja, sud neće usvojiti njegov zahtev

OPŠTA PRAVILA O OBJEKTIVNOM TERETU DOKAZIVANJA

- ČLAN 231 ZPP

- Ako sud na osnovu izvedenih dokaza (član 8) **ne može sa sigurnošću da utvrdi neku činjenicu**, o postojanju činjenice primeniće pravila o teretu dokazivanja.
- Stranka koja tvrdi da **ima neko pravo**, snosi teret dokazivanja činjenice koja je bitna za nastanak ili ostvarivanje prava, ako zakonom nije drugačije propisano.
- Stranka koja **osporava postojanje nekog prava**, snosi teret dokazivanja činjenice koja je sprečila nastanak ili ostvarivanje prava ili usled koje je pravo prestalo da postoji, ako zakonom nije drugačije propisano

TERET TVRDNJE I TERET DOKAZIVANJA

- ▶ **Zakonske pretpostavke i podela tereta dokazivanja**
 - Sud uzima jednu činjenicu kao postojeću (pretpostavljena činjenica) ako postoji druga, zakonom određena činjenica (osnov pretpostavke, bazis)
 - Ovim postojanje zakonske pretpostavke pomera teret dokazivanja sa pretpostavljene činjenice na osnov pretpostavke i olakšava dokazivanje
 - Stranka treba da dokaže osnov pretpostavke
- ▶ **Posebna pravila o preraspodeli tereta dokazivanja – antdiskriminacione parnice**

PRAVILA O VEŠTAČENJU

- Stranke predlažu veštačenje do završetka pripremnog ročišta (pravog ročišta za glavnu raspravu)
- Stranke odredjuje samo predmet veštačenja (ne i zadatak veštaka)
- Podnesak sa predlogom za veštačenje dostavlja se protivniku na izjašnjenje, a ako je predlog podnet na ročištu, protivnik se odmah izjašnjava
- **Sud sam odredjuje veštaka samo ako se stranka ne sporazumeju** o ličnosti veštaka
- Sud po službenoj dužnosti određuje veštačenje u granicama istražnog načela (troškove snose stranke)

PRIMEDBE NA VEŠTAČENJE - ČL. 271.

- Stranka može da angažuje stručnjaka ili drugog veštaka **koji sačinjava primedbe** na dostavljeni nalaz i mišljenje ili nov nalaz i mišljenje u pisanom obliku.
- Na ročištu za glavnu raspravu sud može da ih pročita i da dozvoli tom licu da učestvuje u raspravi, postavljanjem pitanja i davanjem objašnjenja.
- **Na ročištu se raspravljaju o** primedbama i sud nastoji da se **usaglaise** nalazi i stručna mišljenja veštaka.
- Ako se na ročištu ne usaglaise nalazi i stručna mišljenja veštaka ili sud smatra da bitne činjenice nisu dovoljno raspravljene, sud **određuje novo veštačenje** koje će da poveri drugom veštaku i o tome obaveštava stranke

VEŠTAČENJE I PREDUJAM ZA VEŠTAČENJE

- Šta ako sud utvrdi da je za razjašnjenje činjenice potrebno veštačenje, a ni jedna stranka ne predloži veštačenje, ne položi predujam za veštačenje ili se ne podvrgne se veštačenju?
- Sud o toj činjenici zaključuje primenom pravila o teretu dokazivanja (čl. 260) – raspravni princip

“NALAZ I MIŠLJENJE PRIVATNOG VEŠTAKA” – ČL. 261. ZPP

- Stranka može samoinicijativno da „naruči“ veštačenje i odabere veštaka, pa da uz podnesak priloži izrađeni nalaz i mišljenje veštaka
- Ako protivna stranka nema primedbe na ličnost veštaka i predmeta veštačenja, sud **može (ne mora)** da donese rešenje o izvođenju dokaza čitanjem nalaza i mišljenja veštaka

NALAZ VEŠTAKA

- **Pisani nalaz veštaka mora da sadrži – čl. 270.**
 - nalaz obrazložen činjenicama i dokazima
 - stručno mišljenje
 - podatke o tome gde i kada je izvršeno veštačenje
 - podatke o licima koja su prisustvovala veštačenju, odnosno o licima koja nisu prisustvovala, a uredno su pozvana i
 - podatke o priloženim dokumentima
- Rok – 15 dana pre održavanja ročišta
- Primedbe stranaka – u pisanom obliku

SASLUŠANJE SVEDOKA I STRANAKA

- **Saslušanje svedoka – čl. 245**
 - Po pravilu, neposredno na ročištu
- Sud može da odluči
 - da se izvede dokaz čitanjem pisane izjave svedoka
 - po službenoj dužnosti ili na predlog stranaka, da se svedok sasluša putem konferencijske veze, korišćenjem uređaja za tonsko ili optičko snimanje.
- Protiv ovog rešenja nije dozvoljena posebna žalba
- **Saslušanje stranaka**
 - Po pravilu, neposredno na ročištu
 - Sud može da odluči, po službenoj dužnosti ili na predlog stranke, da se stranka sasluša putem konferencijske veze, korišćenjem uređaja za tonsko ili optičko snimanje
 - Protiv tog rešenja nije dozvoljena posebna žalba.
 - Stranke imaju pravo na kopiju snimka

TONSKI I OPTIČKI ZAPISI – INFORMATIZACIJA POSTUPKA

- Zapisnik se sastavlja **izradom pisanog teksta** na osnovu glasnog diktata sudije, a može i na osnovu stenografskih beležaka, na osnovu zapisa načinjenog pomoću uređaja za tonsko ili optičko snimanje – čl. 118.
- Sud može da odluči, po službenoj dužnosti ili na predlog stranaka, da se **ročište snima tonski ili optički** – čl. 119.
- Tonski, odnosno optički snimak ročišta je deo sudskog spisa – čl. 120; prenosi se u pisani oblik u roku od osam dana – čl. 121.
- Sud može da odredi da se **uviđaj snima**, u celosti ili delimično, tonskim ili optičkim uređajima – čl. 235.
- Stranka koja prelaže saslušanje svedoka može da ponudi tonski ili **optički zapis izjave svedoka** – čl. 245.
- Dokaz se može izvesti slušanjem svedoka, odnosno gledanjem zapisa ili organizovanjem saslušanja putem konferencijske veze

